

Fuglevennen

Din naturkontakt

Vår 2009

Tema:
Der tranene danser
Brushanen - årets fugl
Sangere i busk og kratt

Årets fugl - Brushanen

Brushanen er en svært flott og spesiell vadefugl. Den er flott fordi hannene i hekketiden får en svært spesiell fjærdrakt, og spesiell fordi det bare er brushanen blant vadefuglene som utvikler en slik særegen parringsdrakt.

Brushanene samler seg på leikplasser, omtrent som orrfugler og storfugler. Men spillet deres er helt lydløst. Likevel kjemper fuglene den samme kampen som orrhanene - nemlig om retten til å parre seg med hunnfuglene.

Norsk Ornitologisk Forening velger hvert år en fugl som trenger spesiell oppmerksomhet. I år har valget falt på brushanen. Denne iøynefallende og spesielle vadefuglen har gått sterkt tilbake i antall de siste 30 årene. Derfor har NOF startet et prosjekt for å kartlegge hvor den finnes, og for å klare dette trenger vi opplysninger om observasjoner av brushøns. Slike observasjoner

kan du sende på e-postadressen fuglevennen@birdlife.no. Hvis du ikke er nett-aktiv, kan du ringe telefonnummer 73 84 16 44. Du som driver registreringer av fugl kan også legge inn opplysninger på www.artsobservasjoner.no.

Den skiftende naturen

Foto: Roar Solheim

Svarthvit fluesnapper hann.

Vi går en fantastisk tid i møte. Millioner av trekkfugler strømmer i løpet av vårmånedene inn over landet vårt. Det er med forventning og spenning vi kikker etter stør, linerler og taksvaler. Det føles godt å høre svartrostens sang fra en grantopp, eller både se og høre sanglerka der den ”jubler høyt i sky”. Svarthvit fluesnapper er en av trekkfuglene vi venter spent på. Den betyr mye for oss fuglevenner som har gjort fuglekassene klar for hekkesesongen. Fra kysten av Vest-Afrika kommer den, og sannsynligvis har den brukt omkring to måneder på reisen før den finner kassene våre.

Professoren og ornitologen Tore Slagsvold ved Universitetet i Oslo har registrert en tilbakegang i kassefeltene sine på antall hekkende svarthvit fluesnappere de siste årene. Har vi grunn til å bekymre oss? Gledelig var det derfor å registrere rapporten fra pensjonisten, veterinæren og fuglevennen Oddmund Filseth i Hedmark som skriver at han har hatt et spesielt godt år i 2008 for svarthvit fluesnapper. Filseth har i mange år på rad publisert hekkere-sultater fra sitt kassemateriale. Kanskje kunne det være en ide at flere av Fuglevennens lesere setter opp en kasserekke på 20-30 kasser i sitt nærmiljø og følger opp disse år etter år? Til sammen kunne dette være en

god måte å registrere forandringene i naturen over hele landet.

Det er viktig at vi som fuglevenner følger godt med og varsler hvis det er ting som uroer oss. Samtidig blir det lett mye krise i naturvernets måte å framstille norsk natur på. Nyheter fra naturen må ikke alltid ha fokus på at det står dårlig til, for det gjør det ikke i norsk natur. Dyrebestander svinger. Det kan være dårlige eller gode produksjonsår, og det kan være gode og dårlige år på overvintringsstedene. Ingen ting er statisk i naturen. For noen år siden så vi at støren forsvant fra mange gamle hekkel plasser. Nå får vi melding om at størbestandene har tatt seg kraftig opp igjen og at fuglene er tilbake i kasser som lenge har stått tomme. Bekymringsmeldinger om låve- og taksvale har også blitt færre. Det virker som også disse bestandene er i ferd med å øke i igjen.

I media har det det siste året vært fokus på at vipa går tilbake i hele Europa. Den forsvinner fra kulturlandskapet mange steder. Da må vi ikke glemme at vipa i alle fall i Sør-Norge de siste årene har forandret hekkemønster. Den har etablert seg i fjellet. Vipa er mange steder en av de vanligste hekkfuglene på fjellmyrene, sammen med rødstilken. Til sammen kan det være at vipebestanden i Norge er like stor som for noen tiår siden. I alle fall var det lite som tydet på en tilbakegang sist vår, da det var store flokker med vipa på trekket på våtmarkslokaliteter i lavlandet.

Nei, la oss glede oss over fuglene. Naturen forandrer seg og gir oss stadig overraskelser. Det er det som er så spennende!

Roar og Trond Vidar

Innhold

	side
Årets fugl - Brushanen	2-3
Den skiftende naturen	4
Hvem og hva er NOF?	5
Spørsmål og svar	6-7
Der tranene danser!	8-10
Traneprojektet	11
Sangere i busker og kratt	12-15
Fuglevenner: Kassespesialisten fra Hedmark	16-17
Slik henger du opp en uglekasse	18
Lag kasser til støren	19
Mine natursider	20-21

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr 130,- pr. år. www.fuglevennen.no

Har du spørsmål om abonnement, eller stoff til *Fuglevennen*, send dette til:

Norsk Ornitologisk Forening
Sandgata 30B, 7012 Trondheim
tlf: 73 84 16 40
fax: 73 84 16 41
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen*:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hage
- * Trond Vidar Vedum
Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning
- * Magne Myklebust
Norsk Ornitologisk Forening
- * Morten Ree
Norsk Ornitologisk Forening

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim.

Foto omslagssider: Roar Solheim.

Forside: Tranedans ved Hornborgasjøen.

Bakside: Stork på Heggvin fyllplass ved Hamar, 7. januar 2009.

Fuglevennen 2009 årg.6 nr 2.
ISSN 1504-0623

Hvem og hva er NOF ?

Fuglefolk bruker ofte betegnelsen "NOF", men for utenforstående er det kanskje ikke innlysende hva dette betyr. Forkortelsen står for **Norsk Ornitologisk Forening**, som sikkert mange av Fuglevennens lesere også er oppmerksom på. NOF er landets fuglevernorganisasjon. Foreningen ble stiftet i 1957. Det er NOF som gir ut Fuglevennen.

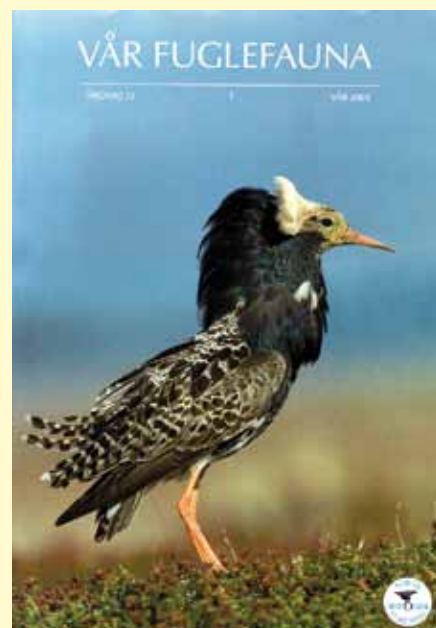
NOF har sekretariat i Trondheim, med syv ansatte. I tillegg engasjerer NOF mange feltarbeidere. Vi har som hovedmål å sikre levedyktige bestander av alle våre hekkefugler, og å ta vare på viktige leveområder for fuglene. I tillegg bidrar NOF til å spre informasjon og fakta om fuglene til publikum gjennom tidsskrifter, internettsider og svar på henvendelser. NOF leverer også data om fugler til bruk i forvaltningen av norsk natur. NOF har fylkesavdelinger og over 50 lokallag spredt rundt om i landet. Dette nettverket, som totalt består av ca. 9 000 medlemmer, er svært viktig for at vi skal kunne skaffe til veie en best mulig oversikt over vår fuglefauna.

NOF driver mange prosjekter, både i inn- og utland. De fleste av norske hekkefugler trekker ut av landet om høsten, og sprer seg over store deler av verden. Derfor må NOF arbeide på tvers av landegrensene. NOF er partner av verdens største naturvernorganisasjon, BirdLife International, som har fuglevernorganisasjoner i over 100 land under sine vinger.

For at vi skal være en slagkraftig naturvernorganisasjon, er det avgjørende at vi er så mange som mulig. Hvert enkelt medlem er viktig. Vi håper at dere Fuglevenner kan bidra til å få flere fugleinteresserte til å bli medlem hos oss. Husk at det er hele 400 000 nordmenn som har gleden av å legge ut mat til fuglene, så det er mange mulige medlemmer. Les mer om NOF på www.birdlife.no.

Ved siden av det bladet som du nå har i hånden, Fuglevennen, så gir også NOF ut sitt hovedtidsskrift som heter **Vår Fuglefauna**. Dette kommer ut fire ganger i året, og hvert nummer er på 48 sider. I løpet av kort tid vil de som ikke har dette

bladet fra før motta ett eksemplar med et uforpliktende tilbud om å abonnere på Vår Fuglefauna.

Hagefugltellingen: De vanligste fuglene i 2009:

Fugleart	Antall områder (tot. 1139)	Antall fugler sett
Kjøttmeis	1064 (93%)	11346
Blåmeis	925 (81%)	6136
Skjære	806 (71%)	3091
Grønnfink	571 (50%)	8266
Svarttrost	441 (39%)	1400
Gulspurv	402 (35%)	5274
Kråke	400 (35%)	2004
Gråspurv	393 (35%)	5547
Gråsisik	382 (34%)	7364
Spettmeis	359 (32%)	879
Rødstrupe	359 (32%)	557
Dompap	358 (31%)	2723
Granmeis	354 (31%)	1491
Svartmeis	276 (24%)	882
Pilfink	276 (24%)	3294
Flaggspett	266 (23%)	374
Notteskrike	152 (13%)	423
Grønnsisik	150 (13%)	1424
Løvmeis	124 (11%)	508
Bokfink	98 (9%)	394

Hagefugltellingen 2009

Under vinterens hagefugltelling den siste helgen i januar, kom det rapporter fra i alt 1.139 hager. Til sammen ble det sett 68.900 fugler, fordelt på 93 arter. Det er ennå langt

igjen før vi når nivåene i de andre nordiske landene, men med dobbelt så mange deltagere som i fjor, så er vi på riktig vei!

I de nordiske landene ble følgende arter sett i størst antall:

Land	Nr 1	Nr 2	Nr 3	Nr 4
Norge	Kjøttmeis	Grønnfink	Gråsisik	Blåmeis
Sverige	Kjøttmeis	Blåmeis	Pilfink	Grønnfink
Danmark	Pilfink	Kjøttmeis	Svarttrost	Grønnfink
Finland	Kjøttmeis	Gulspurv	Grønnfink	Blåmeis

Hva slags trost er dette ?

Jeg ble plutselig var denne sky, tros-
telignende fuglen på en sommertur
i fjellet den 25. juli i fjor, nærmere
bestemt i Fidjedalen i Rogaland.
Dette området kan best beskrives
som fjell-løvskog og steinur. Fuglen
virket ganske stor, og den var sky.
Jeg trodde først det var en duetrost,
men jeg får ikke det mørke brystet
med hvite striper til å stemme.

Olaf Rørosgaard

*Dette er en ungfugl av ringtrost. Den
voksne fuglen er mørk med et hvitt tverr-
bånd øverst på brystet. Båndet mangler hos
denne ungfuglen. Ringtrosten er forholdsvis*

Foto: Olaf Rørosgaard

*sky, og vanskelig å komme på nært hold
av. Fra Lista og nordover finnes den helt
ut mot kysten. I innlandet er den knyttet
til fjellet, i steinur og einerkraut.*

Blåmeis med flere fargeringer

Hei!

Jeg forer småfuglene fra min lille
veranda på Østerås i Bærum. Det
er mest meiser av flere slag, men
også en hakkespett, rød, sort og
hvit. Her en dag oppfaget jeg at en
kvikk, liten blåmeis hadde 2 blanke
ringer på den ene foten, og en gul
ring på den andre. Det har jeg ikke
sett før. Betyr det at den lille krop-
pen har vært fanget 3 ganger? Av
forskjellige ringmerkere? Men den
ser ut til å ha det helt topp!

Marianne Blok Torgersen

*Vanligvis får fugler bare en blank metall-
ring på ett bein, hvor adresse og et nummer
står skrevet. Men hvis det drives spesielle
undersøkelser på en fuglebestand, hender
det at forskere merker fuglene med flere
fargeringer, slik at hver fugl kan kjennes
igjen individuelt, bare ved å se på den på
avstand. Da trenger man ikke å fange
fuglen for å lese av ringnummeret. det er
nok en slik blåmeis som har besøkt ditt
fuglebrett.*

Foto: Roar Solheim

*bragt den ut av ballanse. I slutten av mars
begynte "Sture" stork å fly omkring. Først
dro han til Sverige, så tilbake til Hamar,
deretter til Rena, og så til Jevnaker. Mange
følger nå spent med på hans videre ferd.*

Svømmer rypene ?

Etter en snedig opplevelse i høst er
det noe jeg må spørre om. Under en
fjelltur i Ryfylke kom jeg over noe
jeg aldri har sett før. Da jeg gikk
langs en liten elvestubb, rundet jeg
en liten fjellrabbe og fikk plutselig se
fem ryper som lå og duppet i vann-
skorpa. Da de ble oppmerksomme
på meg, fløy de av sted. Ganske
kjapt etterpå fløy det 7 stykker til av
gårde, men disse satt på land like ved
siden av. Jeg har spurt flere om de
har sett eller hørt om ryper i vannet
før, men ingen har det. Er det noen
som har hørt om noe lignende?

Svein S. Skjæveland

*Nei, dette høres svært uvanlig ut. Høns-
fugler pleier ofte å ta sand- eller støvbad,
er etter min erfaring helt ukjent. Det kan
tenkes at de har gjort dette av helt spesielle
grunner, f. eks. kan de ha blitt skremt
av en rovfugl (jaktfalk), men det blir
bare teoretisk spekulasjon. Fuglevennen
tar gjerne i mot rapporter om tilsvarende
opplevelser.*

Sørgende trane ?

En ikke navngitt person har sendt
inn følgende observasjon til Fugle-
vennen: Jeg observerte en enslig
trane på og rundt ei myr i et hek-
keområde for traner i slutten av
august i fjor. Vanligvis ser jeg to
eller flere fugler sammen. Den fløy
mye på kryss og tvers, og skrek.
Den skrek også midt på svarte natta,
noe jeg aldri har opplevd før. Kan
den ha mistet eller kommet bort fra
maken sin?

*Ja, det er absolutt mulig at dette har vært
en fugl som har mistet maken sin, og som
har vært fortvilet. Kanskje har den lett
og ropt etter maken. Traner lever lenge,
og det er kjent at slike fugler som gjerne
holder sammen i par gjennom mange år,
kan sture etter tap av make.*

*Noe lignende kan kanskje ha skjedd
med en voksen stork, som holdt seg ved
Hamar hele vinteren (bildet). På byens
søppelplass fant den mat mellom kråker og
ravn. Storke kom til området i fjor vår,
men trakk ikke sørover da frosten kom.
Kanskje kan det være en fugl som har
mistet maken sin, eller på andre måter har
opplevd en traumatisk hendelse som har*

Meis med "bustete" hode

Foto: Roar Solheim.

Vi har en liten krabat som ofte er på besøk i hagen vår, en modig liten en, så vi har sett den på nært hold: Det nærmeste jeg kommer å kunne be-

Liten fugl i fjæra

Foto: Roar Solheim.

Hei,
Jeg bor helt nede ved fjorden i Hardanger, og ser en veldig liten fugl med stjertfjærene rett opp. Den holder seg mye i kanten av vann. Det er den minste jeg har sett, men den ligner ikke på den som dere kaller fuglekonge eller noe sånt. Jeg ser den aldri med en partner? Den er litt brunlig. Hva kan det være?

Roger

Det høres ut til at du har sett en gjerdesmett. Den er brunspraglede, og den korte stjerten peker oftest rett opp. Den smetter omkring i busker og kratt, steingjerder, og gjerne nede i fjæra langs kysten. I bekedaler liker den seg også veldig godt.

skrive den er at den har fargene til en granmeis, MEN den er "bustete" på hodet, som er svart- og hvitfarget. Kan det være en type hybrid, eller er det noe som mine fuglebøker har oversett?

M. Borgen

Det høres ut som at du har en toppmeis på besøk (bildet til venstre), men det kan også være en svartmeis. Toppmeisen har en markert topp på hodet, med svart- og hvitfargede fjær. Hodetoppen ser derfor spraglede ut. Hvis du har en del furutrær eller furuskog rundt huset, er det gode forhold for toppmeisen - den er en riktig furuskogsart.

Svarthvit fluesnapper i kasse

I vårt distrikt har svarthvitfluesnapperen blitt langt sjeldnere nå enn tidligere. Jeg hadde tre kasser med svarthviten i fjor, men ønsker å få flere. Hvor langt unna de etablerte parene bør jeg henge ut ei kasse for å ha håp om en nytt par?

Tor Harald Melseth

Mange opplevde at det var få svarthvitfluesnapperer sommeren 2008. Selv hadde jeg svært få i kassene mine, og jeg så og hørte også langt færre fluesnapperer enn vanlig. Men noen fuglefolk har lokalt hatt bra tilslag i fluesnapperkasser. Hvorfor det var slik, er ikke godt å si. Kasser til svarthvitfluesnapper kan du henge med ca 50 meters mellomrom. Hvis du vil være sikker på å få fluesnapper og ikke meiser, må du sette en kork i hullene til fluesnapperen ankommer - da kan du ta den ut. Hvis ikke vil mange av kassene bli okkupert av kjøttmeis og blåmeis, og det vil bli en del slossing når fluesnapperne forsøker å jage vekke kjøttmeisene for å overta deres kasser.

Spørsmål og svar

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller fuglenes liv, så ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Svarer denne gangen er Roar Solheim. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no

Kan fuglene fryse fast tunga i en metallautomat?

Hvordan er det med foringsautomater i metall? Jeg har lest at fuglene kan fryse fast tunga på metallet. Stemmer det? Jeg har kjøpt et par i malt metall fra Felleskjøpet, men vil ikke bruke dem før jeg er sikker på at de ikke skader.

Ane Beate Klefsås

Dette er nok ikke noe problem for fugler. Hvis det hadde vært det, hadde vi nok fått bildedokumentasjoner på fugler som satt fast i tunga, slik barn kan gjøre hvis de er uforsiktede nok til å stikke en våt tunga borti et frossent metallstykke. Fuglene „slikker“ ikke på frø eller mat, slik pattedyr kan gjøre. De plukker frø med nebbet. Meiser styrer av sted og hakker i stykker frøskallet mens de holder frø fast med beina. Finker plasserer frø mellom over- og undernebb, og knekker frøskallet. Så bruker de tunga til å manøvrere frøkjernen inn i gapet, og frøskallet på utsiden av nebbet. Det er derfor ingen fare for at fugletunga skal fryse fast i kaldt metall. Frøautomater av metall er derfor helt trygge for fugl.

Der tranene danser!

Få fugler gjør så mye av seg om våren som tranene. Når de ankommer Norden etter vinteropphold i Extramadura i Spania, samles de i store flokker ved våtmarker eller på jorder. Mens de beiter og venter på at snøen skal smelte i fjellet, starter de vårens kurtise med høye rop. Traneparet hopper opp i lufta, neier og nærmest bukker for hverandre. Denne tranedansen er litt av et skuespill, og en stor opplevelse å overvære.

Den største samlingsplassen for traner i Skandinavia ligger ved Hornborgasjøen i Sverige. I mars og april samles opp mot 15.000 traner her. På morgenen kommer de flyvende i grålysningen og lander i SørVest-enden av sjøen. Svenskene har lenge lagt ut spillkorn på denne plassen, for å hindre at tranene beiter på annen åkervegetasjon. Dette har skapt en av Sveriges største turistattraksjoner. Ved å legge til rette slik at publikum kan betrakte tranene uten å skremme dem, kan tusenvis av mennesker observere og fotografere tranene på under 100 meters hold!

Hornborgasjøen er en grunn innsjø som ble drenert og nesten tørrlagt mellom 1802 og 1930. På slutten av 1980-tallet bestemte svenskene at de skulle restaurere sjøen for å få tilbake vannspeilet og fuglene. Fra 1992 til 1995 ble 7 km kanaler og dreneringsgrøfter fylt igjen, og vannspeilet hevet ca 85 cm. I dag er Hornborgasjøen et eldorado for en rekke våtmarksfugler, med tranedansen i april som det absolutte klimaks!

Så lenge folk holder seg på sin side av gjerdet, har tranene lært at de er trygge (bildet over). Hver kveld telles tranene når de flyr til sine soveplasser ute i sjøen. Dagen etter finner du antall observerte traner på veggene til informasjonssenteret og kafeen ved "Trandansen".

Tranenes kraftige rop er en hyllest som er våren verdig! Dette MÅ du bare oppleve!

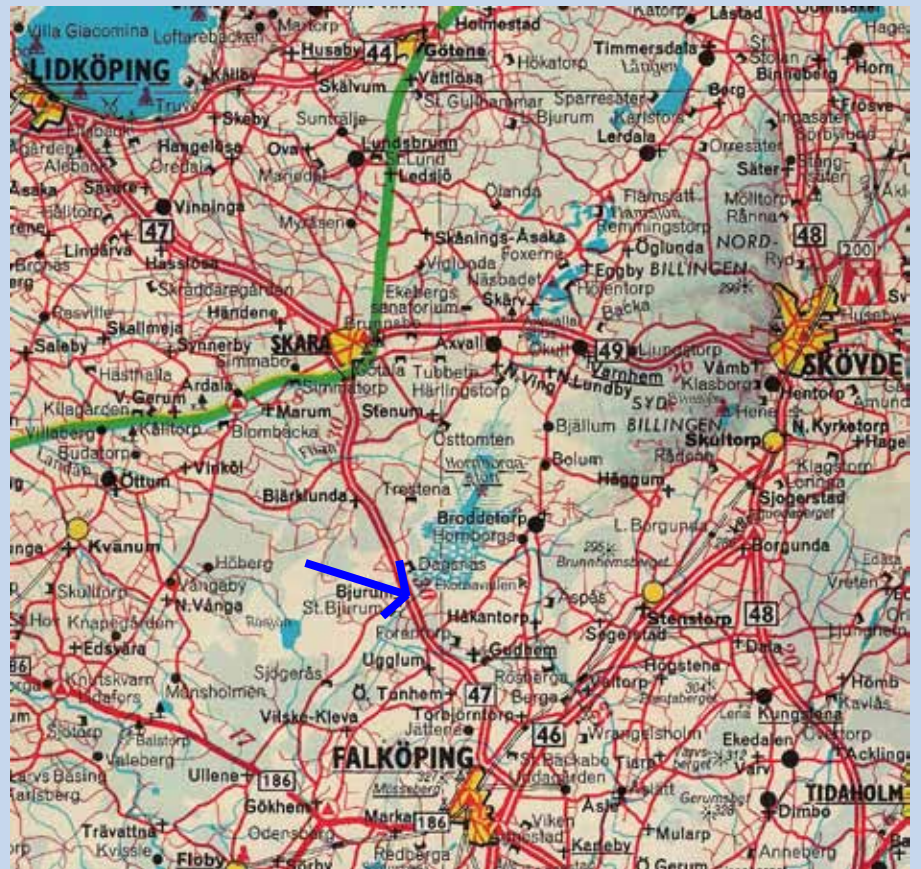

Fotografert denne side: Rour Solheim.

Slik finner du Hornborgasjøen:

Fra Oslo kjører du E6 mot Uddevalla. Ta av mot Trollhättan, og videre mot byen Skara. Sørøst for Skara ligger Hornborgasjøen. Ved Dagsnäs er det laget til flotte utkikksplasser hvor du kan betrakte og fotografere tranene. En kafé lar deg observere tranene i ly for vind og regn, mens du kan nyte en varm drikk.

Via internett finner du også informasjon på siden www.hornborga.com

Foto: Lorraine Sandvik

Fargeringer viser hvor tranene flyr

Denne tranen ble merket på Hermstad i Statsbygda, Rissa kommune, Sør-Trøndelag den 22. juli 2002. Dette var den ene ungen i et kull på to. Den andre ungen stakk seg bort, og ble ikke merket. Før høsttrekket starter, samles tranene fra nærområdet nede i Statsbygda. Der var også tranefamilien på fire fra Hermstad, men den 21. september var alle reist sørover – bortsett fra denne merkede trana. Den sto igjen på nordsiden av Trondheimsfjorden helt alene. Traneforskerne fryktet at den var skadet, men dagen etter var den borte. Tre uker senere dukket den opp ved Rügen i Tyskland. Her var den en av over 110 000 traner som raster om høsten ved Rügen, så reisen videre sørover burde gå bra.

Den 2. november sto en oppsynsmann i det franske våtmarksområdet Marquenterre, ved utløpet av Somme i den Engelske kanal, og så på en vingskadet trane som hadde vært der i 6 år. Plutselig begynte den å kikke opp i lufta, og der kom den enslige, fargemerkede traneeungen og landet ved siden av den. De to holdt sammen i 18 måneder, men så ble trekkinstinktet for sterk. Trana satte kursen nordover via Hornborgasjön, og landet ved Eidsvatnet i Bjugn 23. april, som er nabokommunen til der den var født knapt to år tidligere.

Senere har den forsøkt å hekke i Orkdalen sør for Trondheimsfjorden. Så langt har den ikke fått fram noen unger. Den overvintrer i Frankrike, men har ikke besøkt

Foto: Jostein Sandvik

Otto Frengen med en nymerket ungtane.

sin barndomsvenn flere ganger. De siste årene har den overvintret sammen med noen tusen andre traner i Cher, litt sør for Paris. Hittil har det kommet inn 105 rapporter om denne trana. Den siste rapporten er fra slutten av november, fra en rasteplass i Champagneområdet.

Hjelp til i traneprosjektet!

I 2000 startet det norske traneprosjektet. Jostein Sandvik (bildet under til høyre) i Trondheim har ledet arbeidet. Fram til og med 2008 er 92 traneeunger fargemerket her i landet. Fordi fargene kan leses av på avstand med kikert og teleskop, har det kommet inn mer enn 3300 avlesninger av disse 92 tranene! Hvis du ser en slik trane, skal du skrive ned fargene på denne måten:

Foto: Roar Solheim

Les av fargene ovenfra og ned, og start med venstre fot. Trana på bildet til venstre har da følgende kode: **Rød-Blå-Rød, Gul-Blå-Grønn**. Skriv ned dato, klokkeslett og stedsnavnet der du så fuglen. Ta gjerne med hvor mange andre traner den var sammen med og hvilken biotop den gikk i (eng, stubbåker, våtmark, hekkeområde osv).

Send rapporten til:
jostein-sandvik@c2i.net

Hvis du ikke er nett-aktiv, kan du ringe til ham på tlf.: 91 79 38 67.

Foto: Roar Solheim

A photograph of a small, greyish-brown bird perched on a branch amidst lush green foliage. The bird is facing right and is the central focus of the image. The background is a soft, out-of-focus green, suggesting a dense garden or forest. The lighting is bright and natural, highlighting the textures of the leaves and the bird's feathers.

Hagesangeren er
”fuglen uten kjennetegn” - den er
jevnt grønnbrun-grå uten spesielle
mønster - et lite mareritt for
nybegynneren. Å lære sangen
dens er en god start.

Sangere i busker og kratt

Alt er liksom enkelt i mars og april. Bokfinken, linerla, vipa og tjelden kommer, og alle har helt spesielle farger og tegninger som gjør at vi lett kjenner dem igjen. Selv stæren, som er ganske ensfarget mørk på avstand, er velkjent blant folk flest. Men så spretter løvet på trær og busker, og et vell av små trekkfugler dukker opp. Nå er det lett å gi opp, og ty til folkelige betegnelser som ”småfugl”, eller ”tetting” som de gjerne kalles lenger mot nord. Men ikke fortvil. Her er en oversikt over de vanligste sangerne, og litt om hvordan du kan kjenne dem igjen.

Det finnes mange sangere i Norge, og selv drevne fuglefolk kan ha vanskelig med å se forskjell på enkelte av dem. Men som en start kan du begynne med 7 arter som er de viktigste i løvverket på trær og busker. Disse tilhører to slekter, som skiller seg en del i farge og kroppsform. De minste er de grågrønne bladsangerne (slekten *Phylloscopus*). Gransanger, løvsanger og bøksanger hører til denne gruppen. Den andre gruppen tilhører slekten *Sylvia*, og i denne sammenhengen kan vi (litt upresist) kalle dem skogsangere. Her er det artene munk, hagesanger, tornsangere og møller som du kan forsøke å bli kjent med. Begge slektene har flere arter, men disse er nokså uvanlige og har begrenset utbredelse i Norge. Alle disse 7 sangerne er trekkfugler. Munken er den eneste av dem som av og til kan forsøke seg på å overvintre her i landet. Den ses da gjerne på foringsplasser.

Den første som ankommer om våren er gransangeren. I Sør-Norge kan den være på plass i begynnelsen av april. Du kjenner gransangeren lettest på sangen. Den er en forunderlig veksling mellom to toner: *tsjipp-tsjipp-tsjapp-tsjipp-tsjapp-tsjapp...* Det engelske navnet *Chiffchaff* er derfor ganske selvforklarende på denne arten. Mot slutten av april

Gransanger

Løvsanger

Bøksanger

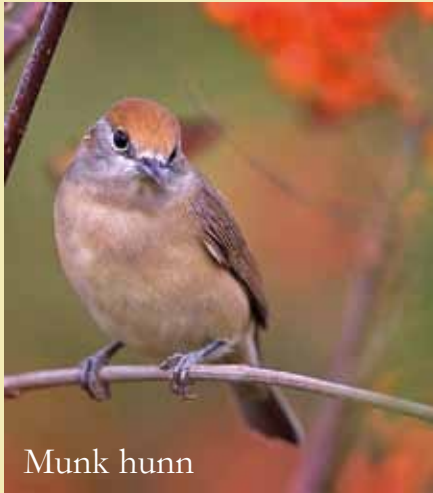

Foto: Gunnar Niumme.

Munk hunn

kommer så løvsangeren. Den synger med bløte og myke toner i en strofe som nærmest svinger seg ned i tonehøyde. Billedlig kan sangen ligne bevegelsene til et blad som daler mot bakken, fra side til side.

Gransanger og løvsanger er så like av utseende at de først ble beskrevet som samme art. Gransangeren er ofte litt mer grålig enn løvsangeren, og beina er spinklere og mørke. Hos løvsangeren er beina lysere brunlige, med oransje farge under føttene. Ser du fuglen på nært hold, så er det mulig å se disse fotfargene.

Den tredje av bladsangerne er boksangeren. Den ankommer gjerne i første del av mai. Boksangeren er skarpere grønn på oversiden enn

de to andre, med et mer tydelig gultskjær i hodet og på ytterkantene av vingefjærene. Også boksangeren har en helt særegen sang som er lett å kjenne igjen. Hvis du svirrer en liten mynt (helst en gammeldags tiøre) på en glassplate, så får du en anelse om hvordan boksangeren synger. Før mynten faller til ro, øker takten i svirrelydene, og det gjør også boksangerens sang. Til tross for navnet, så finner du boksangeren i langt mer enn bøkeskog. Det ser ut til at strukturen på skogen er

viktigst. Høystammet, eldre og litt halvåpen skog er tingen. Gran, furu, bjørk eller bøk – alle treslagene ser ut til å være like interessante, bare skogen har det samme preget.

Skogsangerne er mer grå og brunlige enn bladsangerne. De er også litt større og kraftigere, med kraftigere nebb og føtter, men dette er kjennetegn som du best legger merke til når du har sett noen fugler fra begge sangergruppene, og har dannet deg et sammenligningsgrunnlag.

Munk hann

Foto: Rolf Solheim.

Hagesanger

Foto: Gunnar Niumme.

Den letteste å kjenne igjen på utseende er munken. Den er grågrønn med en markant hette på hodet. Hannen er grågrønn med sort hette, mens hunn og ungfugler er mer brungrønne med oransjebrun hette. I størrelse og fasong ligner hagesangeren på munken. Den er nesten som en munk hunn uten hette. Hagesangeren er litt kraftigere enn munken, og nebbet er også litt høyere mot nebbrota. Undersiden er lysere enn hos munken.

Hagesanger og munk har svært lik sang. Den er pludrende og ofte melodisk. Mens hagesangeren har noen

skurrende lyder mellom de klare tonene, er munkens sang renere. Munken slutter ofte sangen med en hel tone, mens hagesangerens sang virker som om den plutselig er ”klippet av”. Enkelte munk kan bli riktig flinke til å herme etter andre fugler.

De to siste av ”skogsangerne” er møller og tornsanger. De har begge tydelig hvit strupe og gråaktig hode. Mens mølleren er gråbrun på rygg og vinger, er tornsangeren markant rødbrun på vingene. Tornsangeren synger ofte i flukt over territoriet sitt. Den sitter da i toppen av en busk eller et tre og synger, og så flyr den opp i lufta og synger kraftig.

Møller

Tornsanger

Tornsanger

tid som mulig. Konkurrerende sang stresser fuglene, og spesielt når de ikke klarer å finne en rival som de kan jage vekk.

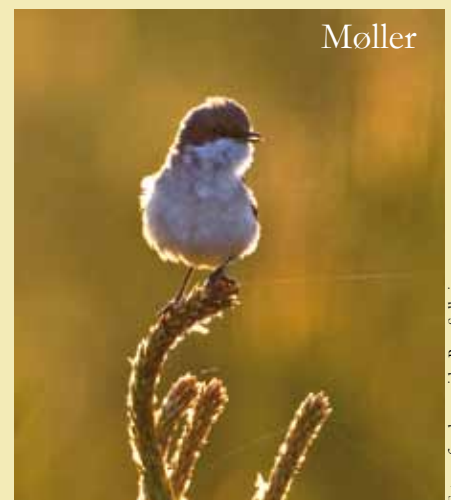
Bruk våren til å lytte og se etter sangerne. Har du først blitt kjent med noen av dem, så blir det straks mer spennende å lete etter de andre også!

Mølleren sitter som regel stille og synger. Møllerenes sang begynner med noen skurrende toner, og så ender den i en pludrende strofe: ”tjutjutjutjutjutjutju.....” Lyden kan visstnok minne om lyden fra et hurtig roterende møllehjul (for den som har hørt et slikt i våre dager!), og dette er bakgrunnen for fuglens navn.

Når sangerne smetter omkring mellom bladverket, er det ofte vanskelig å bedømme fargene på fuglen riktig. I sollys skifter lys og farge hele tiden

når fuglen beveger seg fra lys til skygge. Du bør derfor forsøke å få et glimt av fuglen i jevn belysning, og i medlys, slik at du får best mulig inntrykk av fargene.

Hvis du har fuglesang på CD eller andre typer lydager, og spiller sangen til en av disse sangerne, vil fuglen som regel komme nær for å jage unna den mulige ”rivalen”. Dette er en god metode for å få sett fuglene godt slik at du blir kjent med artene. Men hvis du benytter denne metoden, så spill lyd så kort

Møller

Fotografier denne side: Rør Solheim.

Kassespesialisten fra Hedmark

Fotografier: Trond Vidar Vedum.

”Peter er feltassistenten min. Han klatrer som en mår, men så er han da bare 83 år! Jeg har blitt dårlig til bens og trenger en ungdom til å klatre for meg” sier Kristen Prestrud og smiler, han er en av veteranene i det ornitologiske miljøet i Hedmark. Kristen kikker spent opp i ei stor gran, der Peter Helle fester ei ny kasse med tanke på perleugla. Kristen Prestrud, som selv er 71 år, har i en generasjon vær inspirasjonskilde og kunnskapsbank i fuglemiljøet i Hedmark. Kristen har hatt arbeidsplassen sin i skogen gjennom et langt liv, men også det meste av fritida har han tilbrakt i skog og mark.

Måren er vår felles ”fiende”, fortsetter Kristen. En fæl røver som ødelegger mange perleugle- og andekull for meg. I dårlige smågnagerår spiser den eggene fra perleugla, for mat må den jo ha. Et år mistet jeg 10 perleuglekull på grunn av mår.

Hva gjør du for å unngå mår? -Jeg har forsøkt å flytte kassene, men med vekslende hell. Måren finner raskt fram til dem igjen. En vinter drepte den et ekorn og gravde det ned i flisa i bunnen av ei kasse. Den husket hvor den hadde gjemt maten, for en stund senere lå bare halen tilbake. Ekornet er den beste maten måren finner. Jeg har også opplevd at måren har transportert ugle- og andeeggene hele ut av kassa. Den hamstrer. Flere ganger har jeg funnet spekk i kassene mine. Dette må den ha funnet på foringsplasser hos folk. Et margarinstykke hadde den nok tatt fra ei hytte i nærheten.

Kristen Prestrud sjekker en av sine uglekasser på 1970-tallet. Innfelt: perleugle.

Jeg fikk fugleinteressen i voggegave, sier Kristen. Faren min foret fugler og da var det gjort. Egentlig begynte det med biller og småkryp. Som smågutt hadde jeg en stor samling av biller. Men fra å fore fuglene på fuglebrettet utviklet interessen seg til fuglekasser for småfugler, og senere for større hullrugere. I 1971 hekket den første perleugla i en av kassene mine, og siden da har jeg satt opp flere hundre kasser. Noen år har jeg hatt så mye som 10 perleuglepar i kassene.

- Hva må folk tenke på når de skal sette opp perleuglekasser? - En fin plass for ei perleuglekasse er i skogkanten mot ei hogstflate eller et plantefelt. Slike steder er det mye mus, og så må uglene ha fri innflygingsvei. Husk at du må ha flis i kassene, uglene bygger ikke reir. Spurveugla derimot må ha storstammet, gammel barskog.

- Har du hatt mange spurveuglehekkinger? - Ja, i flere år hadde jeg to par, pluss hekkinger i naturlige spetehull i osper. De siste årene har det vært lite småangere, og det har gått et par år nå uten at spurveugla har hekket i kassene mine. Spurveugla spiser jo småfugl, men den må ha en del mus for å gjennomføre en vellykket hekking.

- Du har jo også hatt haukugler i kassene? - Ja, i enkelte gode smågnagerår har jeg hatt mange haukugler. Kassene til haukugla må henge høyt i kanten av ei myr eller på en furuhole. Haukugla kan være farlig. En gang tok den lua mi. De fleste gangene varsler den før den angriper, men noen ganger kan den komme lydløst. Etter hvert har jeg begynt å bruke motorsysselbriller og skinnlue. Men til tross for det, så har jeg fått noen fulltreffere i kjaken og i øret. En må ofre litt blod for opplevelsens skyld!

- Er det andre fugler som hekker i de store kassene dine? - Jeg har massevis av kvinender og laksend-

Foto: Røar Solheim.

Mens Kristen Prestrud (71) gir instruksjer, sørger sprekingen Peter Helle (83) for arbeidet med uglekassa oppe i stigen!

er i kassene, og så har jeg noen tårnfalk.

- Er det noe spesielt du må ta hensyn til når du vil ha tårnfalken hekkende? - Kassa må henge høyt, gjerne på frittstående furuer, slike steder må jeg bruke stige.

Trekryper er en av de mindre fuglene som jeg har hatt stor glede av å sette opp kasser for. Men flaggspetten er fæl til å ødelegge kassene, og spise egg og unger.

- Hva har fugleinteressen betydd for deg? - Den har betydd utrolig mye for meg, men jeg har allsidige naturinteresser. De siste årene har

jeg utvidet interessen til planter og dyr i dammer og tjern. Sammen med Oddmund Filseth fra Våtmarksgruppa i Norsk Ornitologisk Forening i Hedmark, har jeg registrert flora og fauna i over 60 dammer og tjern. Det er utrolig interessant stadig å kunne identifisere nye arter. Bare innenfor gruppen vannkalver har vi funnet tretti forskjellige arter i området. Jeg har også arbeidet med kartlegging av arter som lav, moser og sopp i Hamar kommune. Men det er nok fuglene og spesielt uglene som er den store interessen, og som gir meg mange flotte naturopplevelser, avslutter fuglevennen Kristen Prestrud.

Veteranene viser vei: Slik henger du opp en uglekasse!

Uglene bygger ikke reir selv, derfor må de ha et underlag å legge eggene på. Fyll kassa med et 10-15 cm tykt lag med flis. Oppsmuldret flis fra en morken og tørr stubbe er det beste, men oppkuttet flis etter bruk av motorsag kan også gå. Ikke bruk sagflis, det blir i fineste laget.

Finn et tre med greiner slik at kassa kan hvile på en grein. Bruk stige når kassa skal festes, da står du best. Har du en medhjelper, så kan du bruke tau og trinse, og heise kassa opp i treet. Fest trinsa et stykke høyere enn der taket på kassa kommer. Fest tauet gjennom innflyvingshullet, da klemmes det ikke mot treet.

Mens kassa henger på plass i tauet, festes ståltrådene rundt kassa og treet. Bruk en tråd over hullet, og en nede mot bunnen av kassa. Fest en pinne eller en ferdiglaget trekile mellom toppen av kassa og trestammen, da kiler ikke lokket seg fast mot treet.

Denne perleuglekassa henger i en liten glenne i skogen. Det er litt åpent rundt kassa, men masse tett granskog som uglene kan gjemme seg i. Kassa henger perfekt!

Husk at treet vokser. Derfor bør ståltråden festes såpass romslig at det blir plass til tørre pinner mellom trestammen og ståltråden. Når treet vokser, kan pinnene tas ut for å tilpasse tråden til treet's tykkelse.

Til slutt er det bare å sjekke at ikke noen pinner eller tener ligger igjen nede i kassa. Fest lokket, og alt er klart for uglene til å komme!

Lag kasser til stæren

Stæren er en fugl mange kjenner og er glad i. Det er mange grunner til dette. For det første trives stæren godt i kulturlandskapet der folk bor. Hekkeklassen kan være i et hult tre, under takstein eller i en fuglekasse. Stæren er en fugl folk legger merke til. For det andre er stæren en av de første trekkfuglene som vender tilbake fra vinteroppholdsstedene utenfor Norge. Når stæren dukker opp i bebyggelsen, er det et varsel om at våren er i anmarsj. Hvem blir ikke glad over en slik beskjed! For det tredje er stæren en fantastisk flott fugl som skaper mye liv rundt seg! En stær som sitter og synger i vårsola er et litt av et syn der det glinser grønt og blått i fjærdrakta.

Det er mellom 200.000 og 700.000 par stær i Norge. De aller fleste av dem trekker ut av landet om vinteren. Ringmerking av stær har vist at de fleste trekker direkte over Nordsjøen til Storbritannia. De aller fleste gjenfunn er gjort i nord, blant annet i Skottland. Tidlig på høsten kan noen fugler trekke til Danmark, men senere på høsten går turen videre til De britiske øyer. Noen få fugler trekker mer mot syd, og en stær merket i Norge ble funnet igjen i Portugal.

Hvis du ikke har stær hekkende i hagen eller i nærheten av stedet du bor, så kan du sette opp fuglekasser til den. Stærkassene må være noe større enn de du setter opp til arter som kjøttmeis og svarthvit fluesnapper. Ei god stærekasse bør være 30 til 40 cm høy, og ha plankebord i veggene som er 14 til 16 cm brede. Inngangshullet i kassa bør være ca. 5 cm.

Foto: Rør Solheim

Stærsang fra kassetaket - et trivelig innslag i hagen!

Stærkassene kan henges opp på en husvegg, men kanskje henger de best i et tre i hagen, 3 til 5 meter over bakken.

Stæren kan starte med reirbygging allerede i begynnelsen av april, og midt i mai kan ungene være ute av kassene. Stærene samler seg gjerne i store flokker som streifer omkring i kulturlandskapet på jakt etter insekter og småkryp. På sensommeren kan de også spise mye frø. I august september kan flere tusen stær samle seg i store flokker. Om natta lander disse stæreflokkene på faste overnattingssteder. Det kan være litt av et brus når tusener av stær lander og letter fra overnattingsplassene.

Ved to anledninger har Fuglevennens redaksjon fått brev fra lesere som har opplevd uvanlige hendelser med stær. Stærkassene i hagen har stått tomme fra stærungene fløy ut i

mai. Men i september dukker plutselig stær opp ved kassene og smetter ut og inn av dem. Ut av kassa dras strå og gammelt reirmateriale. Etter et par dager forsvinner fuglene og trekker vekk. Brevskriverne har undret seg over denne oppførselen hos stær. Er det de samme fuglene som hekket i kassa på forsommeren som kommer tilbake? Kontrollerer og rensker fuglene kassene slik at de skal være klar når de vender tilbake fra "utlandet" neste vår?

Vi i Fuglevennredaksjonen vet egentlig ikke svaret på dette. Men sikkert er det at et stærpar kan bruke samme kasse år etter år. Har flere av leserne opplevd lignede ting så hører vi gjerne fra dere. En ting er i alle fall sikkert: Stæren er et trivelig innslag i hagen og en trekkfugl som mange setter stor pris på.

Mine natursider er sidene hvor du kan fortelle om dine opplevelser med fugler og andre dyr, sende inn tegninger, bilder, kommentarer og annet. Send inn til *Fuglevennen*.

Gamle Fuglevennen på nett!

Nå kan du lese de tidligere utgavene av *Fuglevennen* dersom du ikke har dem selv. Gå inn på nettsiden

Fuglevennen.no

så finner du *Fuglevennen* for årene 2004-2008.

Foto: Svein Per Hardeberg

De fire, døde vintererleungene var ikke flyvedyktige. Trolig har de falt i vannet og druknet.

I juni 2007 fant Knut Igland et rede av vintererle i Øvre Landvik innenfor Grimstad. Fuglene hadde holdt til langs en bekk i flere år.

Foto: Svein Per Hardeberg

Vintererlenes hekkeplass.

Han ringte til meg for at jeg kunne komme å fotografere de uvanlige fuglene. Den 28. juni 2007 dro jeg innover for å sikre bilder av vintererleungene. Skuffelsen var stor da redet viste seg å være tomt, og begge de voksne fuglene var borte. I vannet under redet fløt det fire, døde fugleunger. Det viste seg å være vintererleunger.

Like før jeg besøkte stedet, falt det et kraftig regnvær på rundt 60 mm nedbør. Regnvannet kan ha trukket ned langs fjellveggen og ha ødelagt vintererleredet, slik at ungene falt

Vintererle hann

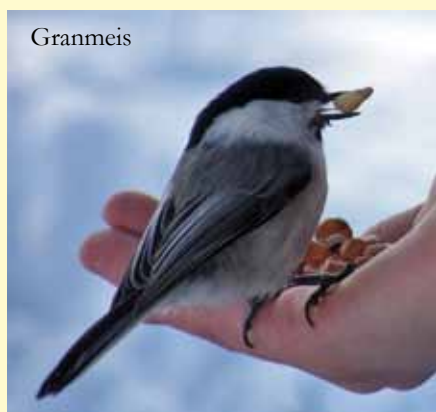
Foto: Roar Solheim

i vannet og druknet. Det var flere reder i fjellveggen ved bekken. Ett av dem, som lignet mest på et fossekallrede, hadde delvis rast ut. Det lå omkring 3 meter over vannflata, under en overbygd fjellhulle. Vintererla kan så vidt jeg vet også bruke eldre fossekallreder.

Lokale ornitologer forteller at vintererla har økt i antall og utbredelse i Aust-Agder de siste 10 årene. Før var den ganske sjelden i fylket. Ungene som druknet i juni, har sannsynligvis vært fra kull nummer to. Vintererlene starter hekkingen svært tidlig, og kan ha utflytne unger allerede i slutten av mai.

Svein Per Hardeberg

Håndtamme hyttefugler

Granmeis

Spettmeis

Fotografier: Siri Stensgård

Vi er på hytta ganske ofte, nesten hver helg. Vi forer fuglene med jordnøtter og solsikkefrø. De første gangene vi ga fuglene mat, ble de veldig lett skremt. Hvis de så oss i vinduet fløy de bare bort, men nå kommer de og spiser av hånden, selv om vi snakker og ikke sitter i ro. Nå har vi også fått besøk av spettmeis og toppmeis.

Siri Stensgård,
Lillehammer

Svanepar valgte utkikkstomt!

I Ravnedalen i Kristiansand har det i mange år hekket et knoppsvanepar. Våren 2008 foretok svanene et svært uvanlig valg av reirplass. På kanten av en bratt skrent med utsikt over boligområdet Grimsmyra skrapte de sammen reirmateriale, og la seg til å ruge ut eggene. Om det var et utslag av nytenkning, eller om fuglene ønsket å se verden utenfor Ravnedalen fra en ny vinkel, skal være usagt, men det er i alle fall ikke vanlig å se svaner som hekker i flukt med hustakene!

Knoppsvaneparet klekket ut 2 unger, som de bragte med seg til dammen i Ravnedalen. Begge ungene vokste seg store under foreldreparets beskyttende vinger.

Bjørn Vidar Olsson,
Kristiansand

Knoppsvana ruger, med utsikt over boligfeltet, 25. mai 2008.

Foto: Bjørn Vidar Olsson.

Godt besøk på forplassen

Hallo!

Jeg abonnerer på Fuglevennen, og er glad i fuglelivet. I dag fikk jeg lyst til å sende dere et bilde jeg tok i går formiddag den 29. januar. Det er tatt gjennom kjøkkenvinduet med et kompaktkamera, så det er ingen proff kvalitet over bildet, men det viser at hakkespetten koser seg med mitt hjemmelagde fuglefett mens nøtteskrika hakker på meisebol-len. Dompapen sitter i epletreet og venter på mat.

Harry Vennestrøm,
Gaupen.

Foto: Harry Vennestrøm.

FUGLEVENNBOKA

av Roar Solheim & Trond Vidar Vedum

Fuglevennboka gir en innføring i Norges fugleliv på en måte du tidligere ikke har sett. Opplevelsen og gleden ved å treffe på fuglene i naturen er fint flettet sammen med det du må legge merke til for å lære fuglene å kjenne.

NY BOK

Fuglevennboka inneholder mer enn 500 fotografier, som viser fuglene i forskjellige situasjoner. Markeringer direkte på fotografiene viser gode kjennetegn. Teksten utdyper bildene og gir detaljer om fuglenes atferd, & særegenheter, sang og fjærdrakt.

Storspoven presenteres, (bildet øverst) og du lærer å skille den fra tvillingarten småspove (til høyre).

Her finner du svar på hvordan du må gå fram for å oppleve fuglene, og hvordan du kan hjelpe dem med mat og reirplass.

Boken bygger på mange års felterfaring, samlet og formidlet av to av Norges mest erfarne ornitologer.

**Pris
Kr349**

Boka presenterer de mer vanlige og kjente artene i Norge, som denne stokkanda, med tekst og bilder

I boka er det mange ulike emner. Her er tre eksempler: Du kan lære å hjelpe skadde fugler, hule ut fuglekasser (trekryper) eller bestemme uglefjær fra forskjellige arter.

CD som lærer deg fuglesang!

Sangfugler

lærer deg sangen til norske fugler. På CD'en er det tips og kommentarer til hvordan du skal lære deg å kjenne igjen sangen til våre vanligste fuglearter.

Du putter bare CD-en i spilleren, så er du i gang. Ta den med deg på hytta, i bilen – lær deg fuglesang innimellom andre aktiviteter.

To spor pr. art, ett med forklaring og ett uten.

CD med fuglesang og veiledning - 48 arter
God lyd - Norske opptak **Pris kr298**

Fin fuglebok for de minste!

Hvem er den lille fuglen der?

Det kvitrer i hver busk. Men hvem er alle de små fuglene? Det får barna svar på i den vakre boken med 20 ulike småfugler i en morsom spørsmål- og svar- form.

Dette er en bok barn og voksne kan lese sammen mange ganger. Fuglene er delvis skjult og det gis stikkord for å gjette hvilken fugl det er, før du blar om til neste side og får svar og flere opplysninger.

Veil. kr 179 - Vår pris kr 139

Syngende plysjfugler

Morsom og rimelig gave til barna.

Pr. stk kr79, 3 stk for 200kr!

Kom nærmere og observer fuglene uforyrret!

Godt begynnerteleskop til halv pris!

Nikon Spotting Scope 65mm RAIII m/30x okular

Nikons økonomi- og begynnermodell. Felteleskop av meget god kvalitet med gummiarmoring, vanntetthet og brillevennlig 30x okular med god lysstyrke og stort synsfelt. Lett modell, enkel i bruk. Stativ er nødvendig i tillegg.

Vekt 920g
Lengde 28cm
Nærgrense : 5m

Vår pris kr 2190
(anbefalt. kr 4330)

- ★ Vanntett og nitrogenfylt
- ★ Okular med høyt øyepunkt
- ★ Gummiarmert med solblender
- ★ Antirefleksbehandlet optikk i flere lag

Fuglevennen

www.fuglevennen.no

Fuglevennen er bladet for deg som er opptatt av fuglene i nærmiljøet. I *Fuglevennen* får du gode tips om fuglekasser, fuglefôring, og du kan lese spennende fakta både om fugler, pattedyr, insekter, planter og annet som du kan treffe på i naturen. Er det noe du lurer på om fugler kan du spørre redaksjonen i *Fuglevennen*.

Fuglevennen utgis av Norsk Ornitologisk Forening, i samarbeid med Agder Naturmuseum og Botaniske Hage, Høgskolen i Hedmark, og Nettverk for miljølære.

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året, ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr. 130,- pr. år. Alle spørsmål og henvendelser vedrørende abonnement, samt stoff til *Fuglevennen*, sendes til:

**Fuglevennen, Norsk Ornitologisk Forening,
Sandgata 30B, 7012 Trondheim**

telefon: 73 84 16 40   telefaks: 73 84 16 41.
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen* består av:
Roar Solheim (Ansvarlig redaktør; Agder Naturmuseum og Botanisk Hage)
Trond Vidar Vedum (Høgskolen i Hedmark)
Magne Myklebust og Morten Ree (Norsk Ornitologisk Forening)

Samarbeidspartnere

Høgskolen i Hedmark

Høgskolen i Hedmark har nesten fire tusen studenter fordelt på fem studiesteder. Hedmark har en av landets største lærerutdanninger med et sterkt naturfagmiljø. Naturfag fordypning, uteskole, natur- og gårdsbarnehager er noen av studiene ved lærerutdanningen. Studenter som velger naturfag fordypninger får tilbud om studier og forskningsoppgaver på fuglelivet. Ved andre avdelinger ved høgskolen tilbys blant annet bioteknologi, miljøbioteknologi, miljøforvaltning og utmarksforvaltning.
– www.hihm.no

Agder Naturmuseum og Botaniske Hage

Agder naturmuseum er et naturhistorisk museum som ligger i Kristiansand. Museet arbeider med zoologi, botanikk og geologi, hovedsakelig fra Agder-regionen. Museet utgir årbok og rapporter, lager utstillinger, lager ekskursjoner i naturen og har egen skolepedagog med spesielle tilbud til barn og unge.
– www.naturmuseum.no

Nettverk for miljølære

Nettverket er et samarbeid mellom skoler, miljøvernforvaltningen, forskningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner - en møteplass hvor skolen både kan hente ut informasjon, og også selv levere egen informasjon som kan komme fellesskapet til nytte.
– www.miljolare.no

